

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พัฒนาการของมนุษย์ในช่วงแรกของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด - 6 ปี จะเป็นระยะสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สามารถเรียนรู้สิ่งพัฒนาการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เพราะเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี เป็นระยะที่มีการพัฒนาการทุกด้านเจริญเติบโตในอัตราที่สูงที่สุดและเร็วที่สุดของชีวิต โดยเฉพาะระบบประสาทและสมองเจริญเติบโตถึง ร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ปกติ ดังจะเห็นได้จากหลักจิตวิทยาพัฒนาการของ อิริคสัน (Erickson) และบลูม (Bloom) กล่าวว่า เด็กวัย 0 - 6 ปี เป็นวัยที่มีความสำคัญมาก ประสมการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับในช่วงนี้มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างพื้นฐานความพร้อมของชีวิตมากกว่าระยะอื่น ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กวัยนี้จึงมีความสำคัญมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 5 ; อ้างจาก Erickson, 1950 ; Bloom, 1956 : 209 - 225)

การที่มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้นั้น ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ รับความรู้สึก คือ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การรับรสและกลิ่น พัฒนาการของเด็กในรูปแบบบูรณาการของพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา เป็นการพัฒนาระบบประสาทแห่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน นั่นคือ การพัฒนาเสริมสร้างสมองหรือสร้าง Hardware มิใช่เป็นการป้อน Software ทั่วไปเพื่อให้เด็กไวต่อการเรียนรู้ มีความสามารถรับข้อมูลได้สูงและเพื่อเป็นพื้นฐานแห่งการเรียนรู้สูงขึ้น ได้แก่ ความเข้าใจ ไหวพริบ การนึกคิด การค้นหา การแก้ปัญหา ตลอดจนวิธีการเสริมสร้างระบบประสาทส่วนต่าง ๆ มาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดความนึกคิด มีความสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีความสุข เป็นธรรมชาติและมีคุณภาพ (พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์, 2540 : 1) ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาของบ้านเด็กมอนเตสซอรี พบว่า เด็กสามารถเรียนอะไรก็ได้ถ้ามีความพร้อม ความสำเร็จของการเรียนขึ้นอยู่กับ การเตรียมความพร้อมให้เด็กเป็นสำคัญ ซึ่งนับว่าการเตรียมความพร้อมมีความสำคัญมากในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ในทางตรงกันข้ามการบังคับให้เด็กเรียนโดยไม่มี ความพร้อม นอกจากจะทำให้เด็กไม่ประสบความสำเร็จแล้ว อาจทำให้เด็กเกลียดโรงเรียน เกลียดครู เกลียดวิชา ขาดความสนใจในการเรียน ฉะนั้นการจัดการศึกษาจึงควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับ

เด็กเล็กก่อน เพื่อให้การเรียนรู้อันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ประมวล คัดค้านสั้น, 2533 : 144)

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพ และเตรียมความพร้อมในการเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและด้านสติปัญญา การจัดการศึกษาในช่วงระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่ป็นชื่อภาคของชาติ นอกจากเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กทุก ๆ ด้านแล้ว ยังเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของเด็ก ทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กวัยก่อนประถมศึกษาว่าเป็นวัยที่เหมาะสมในการวางรากฐานและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 1) ดังนั้นรัฐบาลจึงได้กำหนดความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยระบุให้เด็กทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การพัฒนาบรรลุถึงศักยภาพความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ สามารถใช้ชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ที่มีแนวคิดเน้นการพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของคนให้มีความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539ก : 9)

รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของเด็กวัยก่อนประถมศึกษา จึงได้กำหนดนโยบายจัดทำมติคณะรัฐมนตรีรองรับ กำหนดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดแผนและโครงการรวมทั้งจัดกลไกต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการพัฒนาประชากรกลุ่มวัยก่อนประถมศึกษา ให้เติบโตมีความพร้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับที่สูงขึ้นไป โดยมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบดำเนินงานด้านนี้ให้บรรลุตามแผนและนโยบาย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538 : 4 - 5)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับมอบหมายจากรัฐให้จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้แก่เด็กกลุ่มอายุ 4 - 6 ปี โดยได้จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา 3 รูปแบบ คือ

1. แบบหลักสูตร 1 ปี หรือชั้นเด็กเล็ก รับเด็กที่มีอายุก่อนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ 1 ปี ดำเนินการในโรงเรียนประถมศึกษาที่ยังไม่พร้อมที่จะเปิดชั้นอนุบาลศึกษา
2. แบบหลักสูตร 2 ปี วัยเด็กที่มีอายุ 4 ปีบริบูรณ์ เข้าเรียนในชั้นปีที่ 1 โดยดำเนินการจัดทั้งในเมืองและชนบท
3. แบบหลักสูตร 3 ปี วัยเด็กที่มีอายุ 3 ปีบริบูรณ์ เข้าเรียนในชั้นอนุบาลเป็นเวลา 3 ปี จัดเป็นการทดลองในโรงเรียนอนุบาลเพียง 5 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลสามเสน

โรงเรียนอนุบาลนครนายก โรงเรียนอนุบาลแพร่ โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์และโรงเรียนอนุบาลชุมพร

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทั้ง 3 แบบนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มุ่งเพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาที่มีอยู่ทั่วประเทศ ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยจะขยายการจัดการศึกษาระดับอนุบาลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์และกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปกครองสามารถพัฒนาเด็กได้อย่างถูกต้องและส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษาระดับนี้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมไทยควบคู่กับสาธารณสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536 : 110 - 112)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยซึ่งเป็นสังคมเปิดมีการติดต่อกับนานาประเทศ ทำให้มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิทยาการต่าง ๆ ตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับชุมชน ระดับเมือง ระดับประเทศและระดับโลก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดความจำเป็นในการยกระดับและพัฒนาความรู้พื้นฐานประชากรของประเทศให้สูงขึ้น เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ตลอดจนเจตคติที่เหมาะสม สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหวังดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ขยายการศึกษา ในระดับก่อนประถมศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้โอกาสแก่เด็กทั้งในเมืองและชนบท ได้มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อีกทั้งเป็นการสนองตอบนโยบายของรัฐ ที่จะเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาของเด็กในระดับก่อนประถมศึกษาในทุกรูปแบบให้ทั่วถึง โดยเน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนประถมศึกษาทุกคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 ข : 2 - 3)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายทิศทางการพัฒนาและกำหนดแผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เพื่อรองรับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อที่จะยกระดับมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาให้สูงขึ้นทั้งในด้านบุคลากร การจัดการเรียนการสอน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และระบบการบริหารจัดการ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกัน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ สร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครองและเพิ่มบทบาท การให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ข : 3)

แผนพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ ตั้งโรงเรียนอนุบาลอำเภอขึ้นอำเภอละ 1 โรงเรียน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เพื่อสร้างโรงเรียนต้นแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ตามรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนแบบร่วมมือช่วยเหลือกัน เป็นเครือข่ายโรงเรียนเพื่อร่วมจัดการเรียนการสอน การระดมทรัพยากรและสรรพกำลังในการพัฒนาร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของครูในการพัฒนาในลักษณะร่วมกันคิด ช่วยกันทำ ให้และรับบริการซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลความสำเร็จ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 ก : 6 - 7)

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตเด็กในอนาคต ที่ต้องอาศัยนโยบายช่วยให้การสนับสนุนจากทุกฝ่าย และมีวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้อง การจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลอำเภอจึงเป็นการกำหนดรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ผู้วิจัยมีตำแหน่งเป็นศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาโดยตรง ได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการที่มีข้อมูลสมบูรณ์ มีความสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อจะได้นำข้อมูลไปเป็นแนวทางให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาด้านกระบวนการจัดประสบการณ์ที่สมบูรณ์แบบต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามกรอบงานจำแนกเป็นรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านขั้นเตรียมการ
- 1.2 ด้านขั้นการจัดประสบการณ์
- 1.3 ด้านขั้นการประเมินพัฒนาการ
- 1.4 ด้านขั้นปรับปรุงพัฒนา

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โรงเรียนอนุบาลอำเภอ ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ระดับก่อนประถมศึกษา

3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โรงเรียนอนุบาลอำเภอ ของผู้บริหารโรงเรียน จำแนก ตามประสบการณ์การอบรม

4. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตร ก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โรงเรียนอนุบาลอำเภอ ของครูผู้สอนระดับก่อน ประถมศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การอบรม

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อกระบวนการจัดประสบการณ์ ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา คือ

1. ได้ทราบข้อมูลสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน นำไปใช้ปรับปรุงกระบวนการ จัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2. ได้ข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษาให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียน อนุบาลอำเภอทุกอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 23 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 46 คน แยกเป็น
  - 2.1 ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลอำเภอทุกโรงเรียน จำนวน 23 คน
  - 2.2 ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาโรงเรียนอนุบาลอำเภอ ได้จากการสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 23 คน
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น
  - 3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่
    - 3.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา
    - 3.1.2 จำนวนครั้งการอบรม
  - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ กระบวนการจัดประสบการณ์ไปตามหลักสูตรก่อนศึกษาพุทธศักราช 2540 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลอำเภอ ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้
    - 3.2.1 ด้านขั้นเตรียมการ
    - 3.2.2 ด้านขั้นการจัดประสบการณ์
    - 3.2.3 ด้านขั้นการประเมินพัฒนาการ
    - 3.2.4 ด้านขั้นปรับปรุงพัฒนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการจัดประสบการณ์ หมายถึง ขั้นตอนการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 จำแนกเป็นรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้
  - 1.1 ด้านขั้นเตรียมการ
  - 1.2 ด้านขั้นการจัดประสบการณ์
  - 1.3 ด้านขั้นการประเมินพัฒนาการ
  - 1.4 ด้านขั้นปรับปรุงพัฒนา
2. โรงเรียนอนุบาลอำเภอ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ กำหนดให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอำเภอละ 1 โรงเรียน
3. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 สำหรับเด็กกลุ่มอายุ 4 ปี และชั้นอนุบาลปีที่ 2 สำหรับเด็กกลุ่มอายุ 5 ปี

4. ครู หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ และมีหน้าที่รับผิดชอบในการสอนประจำชั้นอนุบาลปีที่ 1 หรือ ชั้นอนุบาลปีที่ 2

5. ผู้บริหาร หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลอำเภอ

6. นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาหรือนักเรียนปฐมวัย หมายถึง นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 (อายุ 4 ปี) และนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 (อายุ 5 ปี)

7. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีต่อกระบวนการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540